

До спеціалізованої вченої ради

ДФ 61.051.014

ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»

пл. Народна, 3, м. Ужгород,

Закарпатська область

88000

ВІДГУК

офіційного опонента Гудзь Тетяни Іванівни, кандидата юридичних наук, доцента, професора кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ на дисертацію Волошенюка Назарія Михайловича на тему: «Конституційно-правове регулювання передвиборної агітації під час виборів депутатів парламенту: зарубіжний досвід та українська практика», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право, з галузі знань 08 Право

Вивчення тексту дисертаційного дослідження Волошенюка Назарія Михайловича на тему «Конституційно-правове регулювання передвиборної агітації під час виборів депутатів парламенту: зарубіжний досвід та українська практика» та наукових праць, опублікованих за обраною темою, дає підстави зробити наступний висновок.

Актуальність теми дисертаційного дослідження. На сьогодні чесні та прозорі вибори вважаються «обличчям» демократичної, правової держави. Вони гарантують змінюваність влади, її поступове оновлення, застерігають суспільство від появи стійких корупційних зв'язків в органах державної влади та повинні блокувати можливість узурпації влади однією особою. Саме за допомогою виборів, які є сполучною ланкою між суспільством і державою, волевиявлення громадян перетворюється на публічну владу.

Однак вибори не зводяться до голосування за висунутих кандидатів на виборні посади; вони являють собою не одномоментний акт, а тривалий за часом і складний за змістом виборчий процес – комплекс логічно пов'язаних між собою дій, об'єднаних у відповідні процедури та стадії. Однією з таких стадій виборчого процесу є передвиборна агітація. Роль цього етапу

підготовки виборчої кампанії полягає у тому, що вона постає впливовим засобом політичної структуризації суспільства, а також посідає важливе місце у формуванні свідомості й поведінки виборців. Саме від того, наскільки ефективно організовано передвиборну агітацію, залежить результат виборів загалом. При цьому на сьогодні в Україні проблеми передвиборної агітації як стадії виборчого процесу, так і кола суб'єктів її ведення зокрема, залишаються найменш дослідженими в конституційному праві України, що підтверджує актуальність обраної теми.

Привертає до себе увагу і той факт, що дотепер у нашій державі існує недостатнє правове регулювання передвиборної агітації як стадії виборчого процесу. З одного боку, передвиборна агітація органічно пов'язана з інтересами осіб, що її здійснюють, служить задоволенню їх потреб, сприяє належній реалізації цілого комплексу конституційних прав і свобод громадян України, а саме праву бути обраними до органів публічної влади, свободі слова та мирних зібрань, праву на інформацію. З іншого – передвиборна агітація встановлюється не лише в інтересах уповноваженої особи, але й виборців загалом, оскільки саме завдяки інституту передвиборної агітації визначається електоральний корпус учасників виборчих перегонів, отримується виборцями необхідна їм для голосування інформація про кандидатів у народні депутати та політичні партії, які є суб'єктами виборчої кампанії, відбувається формування симпатій чи антипатій електорату. Крім того, саме ступінь свободи проведення передвиборної агітації значною мірою визначає рівень демократизму всього інституту виборів і практики його реалізації.

Водночас як свідчить досвід проведення виборів в Україні, виборче законодавство має суттєві недоліки та прогалини, особливо щодо регулювання інституту передвиборної агітації. У сучасних умовах доволі часто відбуваються різноманітні маніпуляції у сфері здійснення передвиборної агітації, що впливає на зниження рівня довіри громадян до влади, призводить до пасивності в реалізації принципу народовладдя.

Підтверджує актуальність обраної теми й те, що модернізація правових технологій здійснення виборчих процедур потребує новітніх наукових розробок з урахуванням прогресивної світової практики проведення виборів з метою удосконалення теоретичних концепцій щодо розвитку як усіх стадій виборчого процесу, так і однієї з найбільш важливих – передвиборної агітації.

Про актуальність дисертаційного дослідження Н. М. Волошенюка свідчить і те, що воно проведене відповідно до пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки, затверджених Постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., Плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» у 2015 році, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 року № 213-р., а також плану науково-дослідної роботи кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «Ужгородський національний університет» на 2015–2020 рр.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, є аргументованими, мають достатню ступінь обґрунтованості, що підтверджується обсягом опрацьованих у дисертації джерел. Це дозволило авторові сформулювати власні наукові положення та висновки, що відзначаються достовірністю.

Методологічною основою дисертації є система загальнонаукових і спеціальнонаукових методів, що забезпечили об'єктивний та цілісний аналіз предмету дослідження. Автором досить уміло використано низку загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, в т.ч. логіко-семантичний, системно-структурний, формально-юридичний, порівняльно-правовий, функціональний, тощо. Загалом, методи дослідження є цілком сучасними й обґрунтованими, що стало запорукою успішного вирішення поставлених дисертантом завдань.

Виходячи з актуальності теми, в дисертації досить точно і правильно визначено об'єкт, предмет дослідження, чітко окреслено його мету і завдання. Н. М. Волошенюк обрав об'єктом свого дослідження суспільні відносини, що складаються у сфері виборів депутатів вітчизняного та зарубіжних парламентів, а предметом – зарубіжний досвід та українську практику конституційно-правового регулювання передвиборної агітації під час виборів депутатів парламенту. На підставі цього метою роботи визначено удосконалення теоретичних конструкцій, що визначають правову природу передвиборної агітації, а також вироблення рекомендацій та формування комплексу пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства в сфері регулювання передвиборної агітації під час виборів народних депутатів України.

Загальна структура роботи в цілому є логічною, послідовною, раціональною, обґрунтованою предметом, метою та завданнями дослідження, свідчить про системність представленого дослідження.

У першому розділі дисертації «Онтологічні й аксіологічні проблеми визначення категорії «передвиборна агітація» у вітчизняній та зарубіжній конституційно-правовій доктрині» Н. М. Волошенюком досліджуються теоретико-методологічні аспекти теми, зокрема сутність, риси та сучасні підходи конституційно-правового регулювання передвиборної агітації; співвідношення передвиборної агітації з політичною і соціальною рекламою та інформаційним забезпеченням виборів.

Розкриваючи теоретико-правові підходи до розуміння передвиборної агітації автор переконливо доводить, що передвиборна агітація виступає важливим елементом передвиборної кампанії і характеризується такими рисами: має конституційно-правовий характер; представляє собою цілеспрямовану діяльність, яка охоплює формування волі виборців і спонукання їх взяти участь у виборах і проголосувати за ту чи іншу політичну силу чи окремих кандидатів; має політичний характер; здійснюється певними суб'єктами, чітко визначеними законодавством; є

стадією виборчого процесу і охоплює певні часові рамки; може здійснюватися в будь-яких формах і будь-якими засобами, що не суперечать Конституції України та законам України (підрозділ 1.1).

Продовжуючи розкриття правової природи передвиборної агітації Н. М. Волошенюк стверджує, що «Передвиборна агітація за своєю природою доволі близька до політичної та соціальної реклами, а також до інституту інформаційного забезпечення виборів» (стор. 38–39). Розкриваючи правову природу передвиборної агітації здобувач з'ясовує співвідношення понять «передвиборна агітація», «політична реклама», «соціальна реклама», «інформаційне забезпечення виборів», доводячи, що це дозволить нівелізувати зловживання та порушення в період передвиборної агітації під час виборів народних депутатів України.

Другий розділ «Конституційно-правове забезпечення організації передвиборної агітації під час виборів депутатів парламенту: зарубіжний досвід та українська практика» присвячений характеристиці системи правових норм, направлених на забезпечення організації передвиборної агітації під час парламентських виборів депутатів парламенту як в Україні, так і в зарубіжних країнах.

Дисертантом охарактеризовані передбачені Виборчим кодексом України різноманітні форми та засоби передвиборної агітації на парламентських виборах; розкрито роль засобів масової інформації у здійсненні передвиборної агітації; проаналізовано обмеження ведення передвиборної агітації, здійснено компаративне дослідження зарубіжного досвіду проведення передвиборної агітації на парламентських виборах у сучасній конституційно-правовій практиці України та зарубіжних держав.

Розкриваючи форми та засоби передвиборної агітації Н. М. Волошенюк влучно зазначає, що розвиток новітніх технологій призводить до виникнення нових способів донесення інформації до населення, які поступово витісняють традиційні. В цьому плані він виділяє Інтернет, можливості якого все частіше використовують у передвиборній агітації (стор. 103–105).

Заслуговує на підтримку і запропонований автором критерій доступу учасників виборчих перегонів з передвиборною агітацією на радіо і телебаченні, відповідно до якого ним виділено три моделі такого доступу – ліберальна, консервативна та змішана, кожна з яких визначає можливості кандидатів у депутати отримувати ефірний час для агітації (підрозділ 2.2).

Вищезначене свідчить про логічну послідовність дисертаційного дослідження Н.М. Волошенюка, її системний характер.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Результатам дисертаційного дослідження Н. М. Волошенюка притаманний належний рівень наукової новизни, при цьому положення з різним ступенем новизни містяться в кожному розділі дисертації.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягає у розробці відповідно до мети, завдань дисертаційної роботи у межах визначеного предмету наукового пошуку і методів наукового дослідження концептуального підходу у розробці основних теоретичних положень і практичних питань, що стосуються конституційно-правового регулювання передвиборної агітації на парламентських виборах.

Автором на основі опрацювання значного обсягу наукового та практичного матеріалу сформульовано низку висновків, які мають наукову новизну та належним чином обґрунтовані. До числа найвагоміших результатів дисертаційного дослідження Н. М. Волошенюка можна, на нашу думку, віднести такі:

- авторське визначення категорії «передвиборна агітація» як комплексного багатогранного конституційно-правового явища, яке розкривається в сукупності теоретичних конструкцій, базових юридичних понять і категорій у таких практично-прексеологічних аспектах як форма, зміст і суть;

- уперше проведено порівняльно-правовий аналіз та виявлено особливості конституційно-правового забезпечення організації

передвиборної агітації на парламентських виборах в Україні та більше двадцяти розвинутих демократичних країн Європи, Азії, Південної і Північної Америки;

- доведено, що з розвитком новітніх технологій у передвиборній агітації все частіше використовують Інтернет, що ставить перед вітчизняним законодавцем відповідальне завдання – встановити чіткі правові рамки його використання для ведення передвиборної агітації;

- виходячи з зарубіжної виборчої практики аргументовано, що для вирішення окремих проблем щодо використання ЗМІ у передвиборній агітації, вітчизняному законодавцю варто було запровадити в Україні з метою здійснення ефективного контролю за розподілом ефірного часу між учасниками виборчих перегонів і законністю його використання спеціального інституту – медійного виборчого омбудсмена;

- удосконалено класифікацію моделей використання електронних (аудіовізуальних) засобів масової інформації в період передвиборної агітації на парламентських виборах і виділено ліберальну, консервативну та змішану моделі можливостей суб'єктів виборчого процесу отримувати ефірний час для агітації;

- удосконалено розмежування понять «передвиборна агітація», «політична реклама», «соціальна реклама», виходячи з мети їх здійснення.

Висновки, представлені у роботі, є обґрунтованими та базуються на судженнях автора та результатах аналізу широкого кола наукових підходів, що стосуються дослідження зарубіжного досвіду та української практики конституційно-правового регулювання передвиборної агітації під час виборів депутатів парламенту. Вони дають можливість поглибити концептуальні основи становлення і розвитку засад демократичної, правової держави, окреслити роль виборів і передвиборної агітації в цих державотворчих процесах.

Отримані висновки і положення можуть бути використані: у науково-дослідній діяльності – для подальших наукових досліджень та

характеристики народовладдя в Україні, конституційно-правових засад виборів народних депутатів України та депутатів парламентів зарубіжних країн; у сфері нормотворчості – при вдосконаленні чинної законодавчої бази шляхом виявлення й подальшого усунення неточностей, прогалин, подолання наявних суперечностей у сфері регулювання передвиборної агітації під час виборів народних депутатів України; у навчальному процесі – при викладанні навчального курсу «Конституційне право України», «Конституційне право зарубіжних країн», розробці та вдосконаленні спеціальних курсів. Матеріали дослідження, положення та висновки можуть бути використані при підготовці навчальних програм та підручників з курсів «Конституційне право України», «Конституційне право зарубіжних країн», а також при підготовці методичних рекомендацій з цих курсів; у практичній діяльності – в роботі вітчизняних органів державної влади, місцевого самоврядування, формуванні правової культури політичних і громадських діячів та інших громадян України.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи актуальність проведеного Н. М. Волошенюком дослідження, наукову новизну, обґрунтованість і достовірність, належний теоретичний рівень і практичну значущість його результатів, слід висловити й окремі дискусійні положення, які можуть стати підґрунтям для виокремлення деяких запитань чи побажань.

1. Автор на стор. 39 вказує, що *«передвиборна агітація здійснюється певними суб'єктами, чітко визначеними законодавством. Стаття 22 Виборчого кодексу України голосить, що суб'єктами виборчого процесу є: 1) виборець, який має право голосу на відповідних виборах; 2) виборча комісія, уповноважена здійснювати підготовку і проведення відповідних виборів; 3) партія (організація партії), яка висунула кандидатів на відповідних виборах; 4) кандидат, зареєстрований для участі у відповідних виборах у порядку, встановленому цим Кодексом; 5) офіційний спостерігач від кандидата чи партії (організації партії) – суб'єкта відповідного виборчого*

процесу або від громадської організації, зареєстрований у порядку, встановленому цим Кодексом», фактично ототожнюючи їх. Тож хотілося б почути думку дисертанта з приводу того, кого він все таки вважає суб'єктом передвиборної агітації?

2. У своїй роботі Н. М. Волошенюк зазначає, що розвиток новітніх технологій призводить до виникнення нових способів донесення інформації до населення, які поступово витісняють традиційні. В цьому плані автор виділяє Інтернет, можливості якого все частіше використовують у передвиборній агітації (стор. 103–105). У зв'язку з цим дисертант наголошує, що перед вітчизняним законодавцем постає відповідальне завдання – встановити чіткі правові рамки використання Інтернету для ведення передвиборної агітації, за яких зловживання в Інтернеті при здійсненні агітації зводилися би до мінімуму. Н. М. Волошенюк також вважає, що з метою забезпечення рівних умов та можливостей здійснення передвиборної агітації на передвиборну агітацію в мережі Інтернет необхідно поширити вимоги Виборчого кодексу України щодо строків, суб'єктного складу та фінансування передвиборної агітації, а також ті обмеження, які вже наразі закріплені в чинному виборчому законодавстві (стор. 177). Потребує конкретизації бачення автора щодо форм здійснення контролю за проведенням передвиборної агітації через Інтернет.

3. На стор. 163 дисертант зазначає, що «Доволі поширеною у зарубіжній виборчій практиці є заборона поширювати інформацію про результати опитувань громадської думки щодо партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу та окремих кандидатів у депутати. Щоправда, терміни такої заборони бувають різними. У Болгарії та Німеччині цей строк становить 14 днів, Албанії й Угорщині – 8 днів, Словацькій Республіці, Чехії та Франції – 7 днів». На зихисті доцільним було б пояснити, чому заборону оприлюднення чи поширення в інший спосіб результатів опитування громадської думки, пов'язаного з виборами, у тому числі щодо кандидатів, партій (організацій партій) – суб'єктів виборчого процесу, протягом останніх

семи днів перед днем голосування, передбачену чинним Виборчим кодексом України, він вважає недоліком діючого національного виборчого законодавства, який потребує свого якнайшвидшого усунення?

4. Суттєвим науковим доробком автора став би законопроект, який би врегульовував статус агітаторів в Україні.

Водночас, висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Назарія Михайловича Волошенюка, його наукову та практичну цінність, оскільки є дискусійними, мають характер побажань і можуть слугувати підґрунтям подальших наукових дискусій.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях, зарахованих за темою дисертації. Результати дисертаційного дослідження повною мірою відображено у восьми наукових публікаціях, в тому числі у 4 статтях, три з яких опубліковані в Україні у виданнях, визначених фаховими для юридичних наук, одна – у виданні іноземної держави і чотирьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Аналіз тексту дисертації свідчить про те, що робота Н. М. Волошенюка містить результати його особистих наукових досліджень. У дисертаційному дослідженні наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей, надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані джерела інформації (список використаних джерел складає 203 найменування).

У рецензованій праці не виявлено ознак порушень стандартів академічної доброчесності: академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації.

Загальний висновок.

Дисертаційне дослідження Волошенюка Назарія Михайловича на тему: «Конституційно-правове регулювання передвиборної агітації під час виборів депутатів парламенту: зарубіжний досвід та українська практика» є

завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обгрунтовані результати. Дисертація відповідає вимогам спеціальності 081 «Право» з галузі знань 08 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 р. № 283), пп. 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, а її автор – Волошенюк Назарій Михайлович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного
і міжнародного права факультету № 4
Харківського національного університету
внутрішніх справ**

Т. І. Гудзь

*Відгук отримано:
25.11.2022р
Голова вченої ради
ДР 61.051.044
проф. Бєлов Д.М.*